

Asia: VN/24185/2023

Lausuntopyyntö terrorismirikostyöryhmän mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

-

Yleistä

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Terrorismirikoksia koskevaa rikoslain 34 a lukua on sen säätämisen jälkeen uudistettu moneen otteeseen. Kokonaisuudesta on näin ollen muodostunut raskas ja sirpaleinen, ja mitä etenkin rangaistusasteikkoihin tulee, osin myös epäjohdonmukainen. Luvun säännöksiä koskevat perustelulausumat ovat myös useiden toisistaan erillisten lainuudistusten myötä hajautuneet moniin erillisiin mietintöihin, mikä hankaloittaa säännösten soveltamista. Luvun kokonaisuudistus, jossa säännöksiä koskevat perustelut kootaan laajasti yhteen mietintöön, onkin siksi ilmeisen tarpeellinen ja kannatettava.

Lausun alla rangaistussäätelyn selkeyttämisestä, rangaistussäätelyn kattavuudesta, rangaistusasteikoista ja tunnusmerkistöjen selkeydestä. Muiden alaotsikoiden alle kuuluvista asioista minulla ei ole sellaista lausuttavaa, joka ei ilmenisi jo edellä mainittujen alaotsikoiden alla lausumastani.

Rangaistussäätelyn selkeyttäminen

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Rangaistussäätelyn selkeyttäminen on kannatettava, mutta terrorismirikossäätelyn kaltaisen ilmiön kohdalla myös vaikeasti saavutettava tavoite. Laillisuusperiaatteeseen sisältyvä epätäsmällisyyskielto, ja etenkin se, miten sitä on Suomessa tulkittu, johtaa siihen, että rikossäännökset ovat usein pitkiä ja yksityiskohtaisia. Tämä on havaittavissa paikoin myös sekä voimassa olevan että esitetyn terrorismisäätelyn kohdalla. Säännösten yksityiskohtaisuus voi olla

sääntelyn täsmällisyyden kannalta perusteltua, mutta ei aina johda selkeimpään mahdolliseen lopputulokseen.

Uudistuksessa sääntelyä pyritään selkiyttämään etenkin luvun sisäisiä pykäläviittauksia ja toissijaisuuslausekkeita karsimalla. Luvun sisäisten pykäläviittausten karsiminen on sinänsä hyvä tavoite. Esityksessä tämä on toteutettu eriyttämällä terrorismirikokset (luvun 2 ja 3 §:ssä säädetty rikokset) muista terroristisista rikoksista. Oikeudellisesti valittu ratkaisu on nähdäkseni riittävän täsmällinen, mutta valittu malli on kuitenkin omiaan eriyttämään oikeuskieltä arkikielestä, jossa terrorismirikokset, terroristiset rikokset ja terroristisessa tarkoituksessa tehtävät rikokset nähtäneen pitkälti synonyymeinä keskenään. Muille kuin asiaan perehtyneille oikeustieteilijöille termien välille sääntelyssä tehdyt erot eivät välttämättä helposti hahmotu. Tätä korostaa sekin, että muualla lainsäädännössä (laki lentoliikenteen matkustajatietojen käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjunnassa) termiä terrorismirikos käytettäisiin edelleen muussa kuin ehdotetun määritelmäsäännöksen mukaisessa merkityksessä.

Esityksessä terminologisia eroja on pyritty selkeyttämään ottamalla määritelmäsäännös rikoslaissa yleisesti noudatetusta käytännöstä poiketen luvun alkuun. Sinänsä luvun alku olisi määritelmäsäännöksille luontevampi paikka kuin rikoslaissa yleisesti käytössä oleva määritelmäsäännösten sijoittaminen luvun loppuun. Pidän kuitenkin rikoslain johdonmukaisuuden kannalta ongelmallisena sitä, jos yhden luvun kohdalla poiketaan rikoslaissa muuten yleisesti noudatetusta käytännöstä sijoittaa määritelmäsäännös luvun loppuun.

Esitetyt rikosnimikkeet eivät ole kaikilta osin (terroristinen värväys, terroristinen rikoksen rahoittaminen, terroristinen matkustaminen) kielellisesti täysin luontevia, koska termi terroristinen viittaa tällöin edistävään toimintaan, eikä varsinaiseen terroristiseen toimintaan.

Rangaistussääntelyn kattavuus

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Jo olemassa oleva terrorismirikoslainsäädäntö täyttää – ja osin ylittääkin – kansainväliset kriminalisointivelvoitteet. Voimassa olevaa terrorismilainsäädäntöä voikin pitää varsin kattavana. Terrorismirikossäännösten soveltamishaasteet eivät liity niinkään sääntelyn aukkoihin vaan siihen, että kyse on harvinaisista ja käytännössä usein vaikeasti toteen näytettävistä rikoksista. Mitä etäisemmin rangaistava toiminta kytkeytyy varsinaiseen terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen, sitä haastavampaa rikoksen näyttäminen on.

Esityksessä terroristisessa tarkoituksessa tapahtuvan matkustamisen rangaistavuutta ehdotetaan laajennettavaksi säätämällä rangaistavaksi myös oleskelu terroristisen rikoksen tekemistarkoituksessa valtiossa, jonka kansalainen henkilö ei ole tai jossa hän ei pysyvästi asu. Pidän tätä esitystä ongelmallisena. Voimassa oleva sääntely kattaa varsin laajasti sekä terroristisessa

tarkoituksessa tapahtuvan matkustamisen että tilanteet, joissa henkilö on ryhtynyt jonkinlaisiin toimiin terroristisen rikoksen valmistelemiseksi tai edistämiseksi. Rangaistavuuden ulkopuolelle jäävät voimassa olevan sääntelyn mukaisesti lähinnä tilanteet, joissa oleskelu ei liity matkustamiseen ja joissa henkilö ei ole ryhtynyt konkreettisiin toimiin terroristisen rikoksen valmistelemiseksi tai edistämiseksi. Rangaistavan oleskelun erottaisi rankaisemattomasta oleskelusta siis lähinnä henkilön tarkoitus tehdä terroristinen rikos. Esimerkiksi valmistelutoimia kriminalisoitaessa on lähtökohtana ollut, että rangaistavuus sidotaan jonkinlaisiin konkreettisiin toimiin, eikä pelkästä ajattelusta rangaista. Nähdäkseni matkustaminen on tällainen konkreettinen toimi, mutta yksistään oleskelu tai jo alkaneen oleskelun jatkaminen sen sijaan ei ole. Myös lakivaliokunta on korostanut sitä, että vasta aktiivinen toiminta loukkaa tai vaarantaa rikoslailla suojattavia oikeushyviä. On myös kyseenalaista, kuinka vakavasti otettava terroristisen rikoksen tekemistarkoitus voidaan näyttää toteen tapauksessa, jossa ei ole ryhdytty mihinkään konkreettisiin toimiin rikoksen toteuttamiseksi. Jos taas konkreettisiin toimiin on ryhdytty, teko todennäköisesti täyttää jonkin muun terroristisen rikoksen tunnusmerkistön.

Rangaistusasteikot

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Rangaistusasteikkoihin liittyvien epäjohtonmukaisuuksien korjaaminen on yksi syy, joka perustelee uudistuksen tarvetta. Pääosin esitetyt rangaistusasteikot ovat perusteltuja. Terroristiset rikokset voivat olla vakavuudeltaan hyvinkin eri asteisia ja laajat rangaistusasteikot ovat siksi perusteltuja. Kyse on vakavimmillaan erittäin vakavista keskeisiin oikeushyviin kohdistuvista rikoksista ja rangaistusasteikkojen tulee siksi mahdollistaa myös ankarien rangaistusten määrääminen vakavimmista teoista. Esitetyt rangaistusasteikot vastaavat hyvin näihin tarpeisiin.

Yhtenä epäjohtonmukaisuutena sääntelyssä voi kuitenkin pitää terroristisen rikoksen rahoittamiselle esitettyä neljän kuukauden minimirangaistusta. Tämä johtaa siihen, että rahoittamisen vähimmäisrangaistus on joissain tapauksissa korkeampi kuin sen rikoksen vähimmäisrangaistus, jota teolla rahoitetaan. Rahoittamisrikos voi joissain tapauksissa olla vakavampi kuin yksittäinen rikos, jota rahoitetaan, mutta näin ei välttämättä ole, sillä terrorististen rikosten rahoittamista koskeva sääntely kattaa myös vähäiset yksittäiset rahoittamisteot. Tähän liittyen on hyvä huomata, että terroristisen matkustamisen edistämisestä, joka voi joissakin tapauksissa olla luonteeltaan ja vakavuudeltaan rahoittamisrikokseen rinnastettavaa toimintaa, on esityksen mukaan mahdollista tuomita myös sakkorangaistus.

Esityksessä on useissa yhteyksissä nostettu esiin rikoslain 6 luvun mahdollistama säädetyn rangaistusasteikon alittaminen, mutta korostettu samalla myös 6 luvun mukaisen mekanismien poikkeusluonteisuutta. Nähdäkseni olisi kuitenkin tärkeää, että etenkin samassa luvussa olevat rangaistusasteikot olisivat jo lähtökohtaisesti johtonmukaisessa suhteessa toisiinsa nähden myös silloin, kun kyse on tunnusmerkistön selvästi kattamista vähemmän vakavista tekemuodoista.

Esityksen rahoittamisrikosten rangaistusasteikkoja koskevissa perusteluissa on sivun 316 viimeisessä tekstikappaleessa virhe, kun siinä kuvatusa asteikosta on jäänyt pois sana ”kuukaudeksi”.

Tunnusmerkistöjen selkeys

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

On kyseenalaista, onko esitetyssä RL 34 a luvun 4 §:n 2 kohdassa käytetty viittaus esineeseen tai aineeseen, jolla voidaan terrorismirikoksen tekemisen yhteydessä aiheuttaa vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle, riittävän tarkkarajainen. Vakaviakin henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia on mahdollista tehdä ja myös käytännössä tehdään hyvin moninaisilla arkisillakin välineillä. Tästä syystä rangaistavuutta rajaavaksi tekijäksi muodostuisi muiden kuin selvästi aseisiin rinnastettavien tai laissa määriteltyjen vaarallisten ja toisen vahingoittamiseen soveltuvien välineiden kohdalla pelkästään tekijän tarkoitus.

Mietinnössä esitetään, että rahoittamisrikoksista säänneltäisiin jatkossa kahdessa erillisessä pykälässä. En näe, että konkreettisen rikoksen rahoittamisen ja esimerkiksi terroristijärjestön yleisrahoittamisen välillä olisi sellaista lähtökohtaista vakavuuseroa, joka välttämättä edellyttäisi tai puoltaisi erilaisia rangaistusasteikkoja ja sääntelyä kahdessa eri pykälässä.

Suhtaudun kriittisesti tulkintaan, jonka mukaan asevelvolliselle asevoimien toimesta ja aloitteesta asepalveluksen aikana annettava koulutus, johon asevelvollinen on velvoitettu osallistumaan, voitaisiin asevelvollisen tarkoituksen perusteella katsoa rangaistavaksi itsekouluttautumiseksi. (Ks. tästä s. 308)

Mitä esitettyyn oleskelun kriminalisointiin tulee, viitataan siihen, mitä olen esittänyt edellä Rangaistussääntelyn kattavuus -alaotsikon alla.

Salaisia pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat lakiehdotukset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Muut rikoslain 34 a luvun muuttumiseen liittyvät lakiehdotukset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Uudistuksen tavoitteiden saavuttaminen ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Ehdotusten vaikutukset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Muut asiat

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Minna Kimpimäki
Lapin yliopisto